

THREE THINGS

Sponsored by Jake and Karen Aibilevitz in memory of Jake's Beloved Parents,
יהושע בן שמעון דב ז"ל and Karen's brother ז"ל & לאה בת אברהם ז"ל

A) Avos, Chapter 2, Mishna 7

AKABIAH B. MAHALALEEL SAID: APPLY THY MIND TO THREE THINGS AND THOU WILT NOT COME INTO THE POWER OF SIN

KNOW WHENCE THOU CAMEST, AND WHITHER THOU ART GOING, AND BEFORE WHOM THOU ART DESTINED TO GIVE AN ACCOUNT AND RECKONING.

WHENCE CAMEST THOU? — FROM A FETID DROP. WHITHER ART THOU GOING? — TO A PLACE OF DUST, OF WORM AND OF MAGGOT. BEFORE WHOM ART THOU DESTINED TO GIVE AN ACCOUNT AND RECKONING? — BEFORE THE KING OF THE KINGS OF KINGS, THE HOLY ONE, BLESSED BE HE

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה

דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון

מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא

1) מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ג

הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה כבר נזכר בפרק שני [מ"א] בדברי רבי, ההסתכלות בשלשה דברים להציל האדם מן העבירה, ואותן השלשה דברים הם, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין. וכל אלה השלשה הם נכללים בדברי עקביא בן מהללאל, לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כי הדין והחשבון הוא אחד הראייה והשמיעה והזכירה למעשים, וזה מספיק להזהיר האדם מהדיבור המגונה והמעשה הרע. וזה התנא הוסיף שני דברים אחרים, והם מאין באתה ולאן אתה הולך, להוסיף לאדם ענוה כשידע שאין יסודו אלא דבר בזוי ושלא ישתדל להרבות בשר ונכסים כי סופו עפר רמה ותולעה, ובזה ההסתכלות לא יבוא לידי עבירה, כי רוב האכילה מביא לידי גאווה והגאווה מביאה לידי עבירה, שנאמר 'פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת את יי' אלהיך' [דברים ח יב], ואמרו בפרק אין עומדין [ברכות לב א], מלי כריסיה זיני בישי, שנאמר 'כמרעיתם וישבעו וירם לבם על כן שכחוני' [הושע יג ו], ונאמר 'ואכל וישבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים' [דברים לא כ], וכן 'וישמן ישורון ויבעט' [דברים לב טו]

Magen Avos (2)

ובמגן אבות (לר"ש קלוגר) ביאר, שעקביא מדגיש את שפלות האדם לעומת רבי שהדגיש את רוממותו. ושני הדברים נצרכים לאדם. שכן לאחר שדיבר עקביא משפלות האדם ושמידעה זו ימנע מלחטוא, עלול האדם לטעות שלגודל שפלותו אין הבורא משגיח על מעשיו, לפיכך צריך גם להתבונן בדברי רבי, דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. ומאידך, אם יתגאה האדם לא יתבייש לחטוא אף שעומד לפני מלך, לפיכך צריך להתבונן בשפלותו מחד גיסא, ומאידך גיסא ברוממותו שכל מעשיו נצפים ונכתבים. עוד ביאר, שעקביא בן מהללאל התכוון להזהיר את האדם מפני עבירות ממש, ואילו רבי התכוון בדבריו לעורר את האדם מקיום המצוות שלא לשמן [אלא ע"מ לקנטר, שגם זה נחשב לעבירה שהרי אחז"ל עליו נח שלא נברא, וטוב שנהפכה שלייתו על פניו]. ואם כי אמנם לא שייך ליתן עונש על זה, אבל מ"מ אינו מקבל שכר ויש לו בושה גדולה לע"ל שמתבייש ממנו יתברך על כוונתו. ועל זה הזהיר רבי, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, כלומר אי אתה בא לידי כוונה שלא לשמה במצוה. כי עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, והקב"ה יודע כל מחשבות אדם.

Yavetz (3)

רמב"ם פי' אחר ואמר, כי האזין הזה בתוכו סליג להקנותו טבע קיים לבלתי נחטא, חס כי השחוק וקלם ראש מרגילים לפרוח, כי אין גורם גדול לחטאים כהיסח הדעת, וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל בהלכות שביעית העשור, ולכן כיון שהנח להביא העלבות בלב האגסים כל יסורו דעתו וישכחו עלילותיו, ראונו העיקר, כמאמר (דברים ה) ורם לבבך ושכחת, (שם) השמר לך פן תשכח, (חפלים פח) וישכחו עלילותיו, (שם ק) פסחו שכתו מעשיו, ולו"ל דע מאין באת, ותדע כעת כרכבתך, והרגיש כי אהם שוק לחליים ולמקרים רעים מלך כרכבתך, ולא תדע מה ילד יום, לכן אל תשמת במעלותיך כי אין בני קיימא, חלאת שמים חששה תדונה עיניך דמעוה ותחבל על עמך כי אהם גווע וטובע אל המות, ועוד בה שלישיה כי אהם מוכן ליתן דין והשכון, ולכן ראוי לך לנבש לבוש רוגז ואימה ולא חמטא, כאומרו (חפלים ד) רגז ואל תחטאו.

Mesivta (7)

מהו דין ומהו חשבון, ומדוע הוקדם דין לחשבון

ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. בפשטות, וכן נראה מדברי הרשב"ץ, דין הוא העונש הנעשה לעובר העבירה, והחשבון הוא חישוב המעשים. הדין ניתן לפי החשבון, שכן אדם נותן תחילה חשבון על כל מעשיו, ולפי החשבון שנותן הוא מקבל את דינו וענשו. לפיכך, צריך ביאור מדוע הקדים התנא דין לחשבון. וביאר במרכבת המשנה^כ, שהתנא הקדים דין לחשבון כדי להורות לנו שלפני השי"ת גלוי וצפוי כל מעשי בני אדם, ובטרם יתן לו אדם את חשבון מעשיו הוא פוסק את דינו. אלא שאם יעמוד אדם וישאל מה פשעי מה חטאתי, אז יראה לו השי"ת את חשבון מעשיו^ט. בפנים יפות (פ' אמוה) פירש, שהדין נעשה לאדם על מה שעשה בעצמו, והחשבון נעשה בו על הערות שיש לו לכלל ישראל. הדר"א בשנות אליהו כתב, שמלבד העונש שנענש על העבירות שעשה, נענש החוטא אף על ביטול הזמן שנעשה בעת עשיית החטא, שכן יכול היה לקיים בו מצוות וביטלם. והדין נעשה על עצם מעשה העבירה, ואילו החשבון הוא על מה שהיה יכול לעשות וללא שעבר את העבירה באותה שעה^א. והשפת אמת ביאר, שדין נעשה כאדם שחטא וקלקל, וחשבון נעשה בעובד השי"ת שלא חטא, ומכל מקום מחשבים לו כדי לראות אם עשה כפי כחול^ב. והקדים התנא דין לחשבון ע"ד הכתוב 'סור מרע ועשה טוב', תחילה הרע ואח"כ הטוב.

ואמר בג' דברים דמניינא למה לי, אלא רצה להשמיענו כי כשיסתכל צריך שיסתכל בג' ביחד. אמנם אם יסתכל בא' או בשתיים מהם איפשר כי לא די שלא יועיל אלא אדרבא יזיק. לפי שאם יסתכל שבא מטפה סרוחה לבד איפשר שיאמר האדם אם כן אין ראוי להאשימני אם אחטא כי יסודי נבנה מדבר מאוס מטפה סרוחה וזרוק חוטא אאורא אעיקרא קאי וכמ"ש איוב אדם ילוד אשה וגר' דהיינו שבא מטפה סרוחה אף על זה פקחתי עיניך ואותי תביא במשפט עמך כי אחר שהוא טפה סרוחה לא יחשוב לו עון אשר חטא והתנצלות כזה אמר דוד המלך ע"ה הן בעון חוללתי וגר' ולכן אמר שצריך שיסתכל גם כן למקום שהוא הולך כי בזכרו יום המיתה וסוף אדם למות לא יחטא. ואף אם יסתכל באלו השני דברים איפשר הוא שיאמר שכיון שהוא הולך למקום עפר רמה ותולעה אפשר כי יחשוב האדם כי אין דעת וחשבון בשאלו אשר הוא הולך שמה כי אחריתי עפר ואפר ואין דעת וחשבון לעפר ולבן דומם על כן אמר ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. וצריך שיסתכל האדם בג' הדברים ביחד כדי שלא יחטא. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה כי תשב ללחום את מושל שהוא היצר הרע אם יפתה אותך לאכול ולשתות לא תאבה לו ולא תשמע אליו אלא בין תבין את הזמן העתיד לבא לפניך כענין ולכן אתה הולך למקום עפר וכו'. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון ולא לבד אני אומר לך שלא תשמע אליו כשאתה בבחירתך אלא אף אם קצת האומות ירצו להעבירך על דת תהרג ולא תעבור וז"ש ושמת סכין בלעך עד שירצו ליקח את ראשך מעלך טוב שיהרגוך ולא תעבור אם בעל נפש אתה הרי ברור שכשתסתכל את הזמן העתיד לבא לפניך אין אתה בא לידי עבירה.

ואמר ואי אתה בא לידי עבירה ולא אמר ולא תבא עבירה לידך וכמו שדקדקו המפרשים. הענין הוא לאשמועינן רבותא כי יותר רבותא הוא לאדם שאף על פי שתבא עבירה לידו שיסור הוא ממנה שלא יחטא לסיבה שלא נודמנה עבירה לידו. וכן אמרו ד"ל כי הבעל תשובה אמיתי הוא שבאה דבר עבירה לידו וניצל הימנה באותו פרק באותו אשה וכו' ולזה אמר הסתכל בשלשה דברים וכו' ולא די שיועיל ההסתכלות שאם לא תבא עבירה לידך שבודאי שלא תלך ותבקשנה אלא אפילו כשתודמן העבירה לנגד עיניך תעצום עיניך מראות ברע ותתרחק ממנה ואפילו שהיא באה לידך אתה לא תבא לידה וז"ש ואי אתה בא לידי עבירה. ועל דרך זה אמר דוד המלך ע"ה העבר עיני מראות שוא ולא אמר העבר שוא מעיני כי היה מתפלל על השלימות היותר אמיתי והוא זה כי אפילו שיודמן השוא לנגד עיני יכבוש את יצרו לעצום עיניו מראות בשוא אשר לפניו ולעבור עיניו ממנו.

5) פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג

א עקביא בן מהלאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת - ובזמן שתסתכל מאין באת המחשבה תגרום לך להיות שפל רוח ותנצל ממדת הגאווה שנאמר בה [משלי ט"ז ד'] תועבת ה' כל גבה לב ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה - וכי תחשוב בלבך לאן אתה הולך לא תחפוץ בכל התענוגים כי לרמה אתה טורח גם כל עושר וכבוד תבזה בעיניך וכל טובה תבהיל כי הכל הבל ורעות רוח. ועל ענין זה עשה שלמה המלך ספר קהלת והתחיל הבל הבלים להבהיל כל טובה וכל יקר. ואחר שהבהיל את הכל אמר [קהלת יב' ג'] סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה: כל האדם

ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון - שהנבראים לא נבראו אך לירא את ה'. כי איך יחטא האדם אם יחשוב לפני מי עתיד ליתן דין וחשבון ויותר על הפורענות והנסיון שיהיה לו על חטאיו כי יתבייש בשת גדול. משל למלך שנכנס אדם לפניו אם ימצאו מרמה במעשיו או משקר דבריו הלא יתבייש בשת גדול. על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה גם כי בהתייבש הנפש אחר שנתפרדה מן הגוף הבושת היא גדולה מהבושת בעודנה שמה כי טבע הגוף משכח וכי יעשה האיש דבר כיעור ויתבייש עליו מבי אדם לשנה או לשנתיים ישכח הדבר וילך הבושה מעליו וגם כי לא ישכח מלבו. יהיה הדבר ישן נושן והוסרה קצת הבושה כי טבע השכחה שבגוף מתערב עם טבע הנפש וכי אינו יכול להתגבר עליו לשכוח הדבר לגמרי על כל פנים יתגבר עליו להתיישן הדבר שהוא קצת השכחה שמסיר רוב הבושה אך בהיות הנפש לבדה אין שכחה לפני כי כלה ברה וזכה ואין שום טבע מהגשמים בתוכה. ושמתיישת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. לעולם ולעולמי עד תעמוד בבושה באותה שעה שהיתה עומדת לפניו וכמו הפעם ההוא תעמוד מבושת לעולם וזהו שאמרו רז"ל אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה לכן על כל פנים המעלה על לבו דברים אלה לא יבא לידי עבירה

6) תוספות יום טוב מסכת אבות פרק ג

אתה הולך - כי האדם הולך לבית עולמו ומתקרב אל המיתה כי יום המות מיום הולדו הוא. שמיום שנולד הוא מתקרב והולך אל המיתה וע"כ נקט לשון הוה ולא לשון עתיד. מד"ש